

Адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право

УДК 342.9

Сичик Владислав Васильович

студент

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Сычык Владислав Васильевич

студент

Института прокуратуры и уголовной юстиции

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Sychyk Vladyslav

Student of the

Institute of Public Prosecutor and Criminal Justice of

Yaroslav Mudryi National Law University

Науковий керівник:

Червякова Олена Борисівна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

**ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
ОСОБЕННОСТИ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ
ВОЕННОСЛУЖАЩИХ
PECULIARITIES OF THE ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY OF
MILITARY SERVANTS**

Анотація. Досліджено характерні риси адміністративної відповідальності військовослужбовців й зроблено висновок, що вони можуть бути як спеціальними, так і особливими суб'єктами відповідальності. Окрему увагу приділено критеріям розмежування адміністративної та дисциплінарної відповідальності військовослужбовців. Проаналізовано Кодекс України про адміністративні правопорушення й визначені обставини його доповнення главою 13-Б, яка містить склади військових адміністративних правопорушень. З'ясовано, які адміністративні стягнення можуть накладатися на військовослужбовців. Названі категорії військовослужбовців, як можливих суб'єктів відповідальності за адміністративні корупційні правопорушення.

Ключові слова: відповідальність, адміністративні стягнення, військовослужбовці, військові правопорушення, адміністративні корупційні правопорушення.

Аннотация. Исследованы характерные черты административной ответственности военнослужащих и сделан вывод, что они могут быть как специальными, так и особыми субъектами ответственности. Особое внимание уделено критериям разграничения административной и дисциплинарной ответственности военнослужащих. Проанализировано Кодекс Украины об административных правонарушениях и определенные обстоятельства его дополнения главой 13-Б, которая содержит составы военных административных правонарушений. Установлено, какие административные взыскания могут налагаться на военнослужащих. Названные категории военнослужащих, которые могут быть субъектами ответственности за административные коррупционные правонарушения.

Ключевые слова: ответственность, административные взыскания, военнослужащие, военные правонарушения, административные коррупционные правонарушения.

***Summary.** The characteristic features of the administrative responsibility of servicemen have been studied and it has been concluded that they can be both special and special subjects of responsibility. Special attention is paid to the criteria for distinguishing between administrative and disciplinary responsibility of servicemen. The Code of Ukraine on Administrative Offenses is analyzed and the circumstances of its addition to Chapter 13-B, which contains the components of military administrative offenses, are determined. It has been clarified what administrative penalties can be imposed on servicemen. The categories of servicemen who may be subject to liability for administrative corruption offenses are named.*

***Key words:** responsibility, administrative penalties, military, military offenses, administrative corruption offenses.*

Постановка проблеми. Згідно зі ст. 17 Конституції України, оборона країни, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України (далі – ЗСУ) [9]. На сьогодні в Україні продовжується оборонна реформа, спрямована на набуття ЗСУ спроможностей, необхідних для оборони держави та досягнення повної оперативної сумісності зі збройними силами НАТО. Це потребує докорінних змін, між іншим, як статусних засад військовослужбовців, так і посилення їх відповідальності за неналежне виконання покладених на них обов’язків.

Оскільки реформування ЗСУ здійснюється в умовах складної політичної, оперативно-стратегічної та економічної ситуації, яка склалася внаслідок збройної агресії проти України, зазначене потребує дослідження особливостей регулюючого впливу норм адміністративного права на забезпечення відповідальності військовослужбовців.

Аналіз дослідження проблеми. У сучасній науці питанням адміністративної відповідальності військовослужбовців приділяли увагу такі вчені як В.М. Александров, В.В. Вергнігора, А.О. Гембар, В.В. Гордієнко, Д.В. Кандуєв, С.В. Клименко, А.Є. Краковська, А.Ф. Мота, В.С. Олійник, О.Г. Ткаченко, М.С. Туркот, С.О. Шпаренко та інші. Проте їх дослідження потребують актуалізації у зв'язку із впровадженням оборонної реформи в Україні.

Метою роботи є з'ясування особливостей правового регулювання статусу військовослужбовців як суб'єктів адміністративної відповідальності, а також відмінностей між адміністративною та дисциплінарною відповідальністю таких осіб.

Виклад основного матеріалу. Одним з основних засобів забезпечення охорони суспільних відносин в усіх сферах суспільного життя є юридична відповідальність, різновидом якої є адміністративна відповідальність. Характеризуючи останню, В.Б. Авер'янов зазначає, що вона являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій — адміністративних стягнень [0, с. 430].

Відповідно до ст. 26 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України [16] військовослужбовці залежно від характеру вчиненого правопорушення чи провини несуть дисциплінарну, адміністративну, матеріальну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність згідно із законом.

Особливостями юридичної відповідальності військовослужбовців є те, що: 1) вона набагато ширше, ніж у цивільних осіб через коло обов'язків, за неналежне виконання яких передбачена юридична відповідальність. Це обумовлено специфікою військової служби та її

чіткою нормативно-правовою регламентацією; 2) є суворішою відповідальністю за скоєння аналогічних з цивільними особами правопорушень; 3) командири (начальників) мають законодавчо закріплені спеціальні повноваження щодо застосування заходів по забезпеченню службової дисципліни серед військовослужбовців; 4) визначені спеціальні умови притягнення військовослужбовців до юридичної відповідальності; 5) наявні специфічні заходи юридичної відповідальності [3, с. 10].

Засади адміністративної відповідальності військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, за загальним правилом визначені у ст.15 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [6]. Відповідно до цієї норми, військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, Служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також поліцейські у разі вчинення ними адміністративного правопорушення несуть відповідальність за дисциплінарними статутами. І лише у випадку вчинення такими особами одного з правопорушень, передбачених у ст. 15 КУпАП, вони несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах.

На думку А. О. Гембар, А. Є. Краковської, така заміна адміністративної відповідальності для військовослужбовців на дисциплінарну, передбачена ст. 15 КУпАП, пояснюється особливістю служби в ЗСУ, інших військових формуваннях, а отже й специфікою юридичної відповідальності за порушення правових норм такими особами [5, с. 11]. В. В. Вернигора вважає, що така редакція ст.15 КУпАП порушує принцип рівності відповідальності осіб за вчинене правопорушення [4, с. 98], а В. Туманов взагалі ставить під сумнів правомірність положень, закріплених у ст. 15 КУпАП про звільнення вказаної групи осіб від

адміністративної відповідальності при вчиненні ними адміністративних проступків і заміні її відповідальністю дисциплінарною [17, с. 11]. Втім, Конституційний Суд України не поділяє думку останніх, і стверджує, що у зв'язку з особливостями проходження військової служби відповідно до чинного законодавства України для таких осіб цілком правомірним є встановлення дисциплінарної відповідальності [12].

З цього питання В.К. Колпаков вказує, що усі ознаки складу адміністративного правопорушення, що характеризують індивідуального суб'єкта, можна поділити на дві групи: загальні та спеціальні (аналогічно цьому і суб'єктів прийнято поділяти на загальні і спеціальні). Спеціальні ознаки, на думку вченого, виконують одну з двох функцій: по-перше, вони можуть бути конструктивними ознаками простих складів, а це означає, що до адміністративної відповідальності за відповідні правопорушення притягуються лише спеціальні суб'єкти; по-друге, вони можуть бути кваліфікуючими ознаками кваліфікованих складів. У таких випадках за конкретні дії до адміністративної відповідальності може бути притягнутий будь-який громадянин, що досяг 16-літнього віку, а вчинення подібних дій спеціальним суб'єктом оцінюється як наявність кваліфікованого складу. Саме тому В.К. Колпаков вважає, що відносити військовослужбовців згідно зі ст.15 КУпАП до спеціальних суб'єктів є дещо спрощеним підходом, оскільки спеціальні ознаки військовослужбовців, таких функцій не виконують, і внаслідок цього військовослужбовці не спеціальні суб'єкти, а особливі суб'єкти адміністративної відповідальності [8, с. 281-283].

У даному контексті вважаємо за доцільне охарактеризувати й особливості адміністративних стягнень, які застосовуються при призначенні покарання військовослужбовцям. Вони також характеризують військовослужбовців як особливих суб'єктів адміністративної відповідальності. Так, згідно зі статтею 15 КУпАП до вказаної категорії

осіб не можуть бути застосовані громадські роботи, виправні роботи й адміністративний арешт, а до військовослужбовців строкової служби – водіїв транспортних засобів ЗСУ або інших утворених відповідно до законів України військових формувань, у разі порушення правил дорожнього руху, крім того, – штраф.

Тож погоджуючись з думкою В. К. Колпакова про особливий статус військовослужбовців з огляду на положення ст.15 КУпАП, зазначимо, що у питаннях визначення правового статусу військовослужбовців, як суб'єктів адміністративної відповідальності, в подальших положеннях КУпАП знаходимо певну двоїстість. Наприклад, відповідно до пункту 1 ч.1 ст.1 Закону України «Про запобігання корупції» військові посадові особи ЗСУ є спеціальним суб'єктом відносин що виникають у сфері запобігання корупції [15] й несуть відповідальність за діяння, передбачені главою 13-А КУпАП. Так, за даними Національної поліції, за 2018 р. до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесено відомості про 95 адміністративних корупційних правопорушень, скоєних військовослужбовцями та працівниками Збройних Сил. З них понад 80% складають порушення вимог фінансового контролю (ст. 172.6 КУпАП) [2, с.26]. Особливістю цього виду адміністративних правопорушень є те, що вони, вчинені військовослужбовцями, можуть бути віднесені до корупційних лише у разі їх скоєння військовими службовими (посадовими) особами. Відповідно до ч.12 ст.6 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» військові посадові особи - це військовослужбовці, які обіймають штатні посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або які спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків згідно із законодавством [13]. А з іншого боку, у ст.15 КУпАП визначено, що військовослужбовці на загальних засадах несуть відповідальність за

вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією. Тобто фактично такі особи віднесені до особливих суб'єктів адміністративної відповідальності.

Варто зазначити, що станом на 1 січня 2015 року в Україні масового характеру набули факти грубого порушення військової дисципліни. Зокрема, йшлося про поширення вживання алкогольних напоїв у місцях злагодження бойових підрозділів та районах проведення тоді ще антитерористичної операції військовослужбовцями ЗСУ, які були призвані під час часткової мобілізації. Крім того, з початком оголошення мобілізації самовільно залишили військові частини або місця служби понад 10 тис. військовослужбовців. Також мала місце непокоря чи невиконання наказів понад 2 тис. військовослужбовцями [11].

З метою посилення відповідальності військовослужбовців за порушення військової дисципліни для забезпечення правопорядку і військової дисципліни у ЗСУ, 5 лютого 2015 року було прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав та покладення обов'язків в особливий період» [14]. Ним запроваджувалася адміністративна відповідальність за вчинення військових адміністративних правопорушень (КУпАП було доповнено главою 13-Б КУпАП) такого нового виду стягнення, як арешт з утриманням на гауптвахті.

Оскільки адміністративна відповідальність військовослужбовців дуже тісно межує із дисциплінарною, у контексті нашого дослідження постає необхідність розмежування між такими видами юридичної відповідальності. Цим питанням присвятив свої дослідження М.С. Туркот, який шляхом чіткого протиставлення таких видів відповідальності на підставі співставлення їх спільних та відмінних рис цілком слушно прийшов до висновку, що відповідальність за військове адміністративне правопорушення відрізняється від дисциплінарної відповідальності

військовослужбовців (військовозобов'язаних, резервістів) за: 1) характером вчиненого правопорушення; 2) колом осіб, яких може бути притягнуто до відповідальності; 3) видами стягнень, що застосовуватимуться до правопорушника. Також, на його думку, відмінність полягає і у переліку суб'єктів, які мають право накладати адміністративне або дисциплінарне стягнення [18, с. 44].

З цього питання Є.Ю. Подорожній відзначає, що адміністративна відповідальність (її основні аспекти: підстави, порядок, наслідки та ін.) на сьогодні характеризується більш високим та якісним, хоча і далеким від ідеального рівнем правової регламентації, ніж регламентація дисциплінарної відповідальності [10, с. 34]. На нашу думку, у випадку загальної дисциплінарної відповідальності осіб за КЗпП це спричинено застарілою кодифікацією, але щодо дисциплінарної відповідальності військовослужбовців, як спеціального виду дисциплінарної відповідальності, необхідно зауважити, що вона ретельно та чітко врегульована Дисциплінарним Статутом ЗСУ, який повністю відповідає сучасному рівню розвитку нашої країни.

Висновок. Військова служба, як різновид публічної служби має свої особливості та здійснюється спеціально уповноваженим суб'єктами – військовослужбовцями. Військовослужбовці є певною групою, що складається з індивідуальних суб'єктів права, які здійснюють певні соціально необхідні функції та виконують завдання, законодавчо визначені відповідним військовим формуванням, служать державі і є представниками державної влади та за її дорученням займаються суспільно корисною діяльністю [7, с. 177]. Саме тому, надання їм статусу спеціального (особливого) суб'єкта адміністративної відповідальності є виправданим.

Література

1. Авер'янов В.Б. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина. Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). К,2004. 584 с.
2. Біла книга 2017. Збройні Сили України. Київ: Міністерство оборони України, 2018. 152 с. URL: <https://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB-2018.pdf>
3. Вернигора В.В. Адміністративно-правова відповідальність військовослужбовців під час особливого періоду: поняття, ознаки, особливості. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: юридичні науки. 2017. Випуск 2. Том 3. С. 8–11.
4. Вернигора В.В. Адміністративно-правове забезпечення службової дисципліни та законності у військових формуваннях України під час особливого періоду : дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.07. Київ, 2018. 229 с.
5. Гембар А. О. Краковська А. Є. Особливості розмежування адміністративної та дисциплінарної відповідальності військовослужбовців // Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2019. Том 1, вип. 11. С.10–14.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
7. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навч. посіб. : Юрінком Інтер. 2008. 256 с.
8. Колпаков В.К. Адміністративне право України: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 1999. 736 с.
9. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

10. Подорожній Є.Ю. До проблеми співвідношення дисциплінарної та адміністративної відповідальності. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2014. Том 1, № 12. С. 132-134.
11. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав та покладання обов'язків у особливий період» (реєстр. № 1762 від 15.01.2015). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53587
12. Про відмову у відкритті конституційного провадження. Ухвала Конституційного Суду України від 21.12.2017 № 13-у/2017 у справі № 2-11/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013u710-17#Text>
13. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав та покладення обов'язків у особливий період: Закон України від 05.02.2015 № 158-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/158-19>
15. Про запобігання корупції Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
16. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 № 548-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14>
17. Туманов В. М. Административная ответственность предпринимателя: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одесса, 1993. 20 с.

18. Туркот М.С. Розмежування адміністративної і дисциплінарної відповідальності військовослужбовців. Вісник Національної академії прокуратури України. 2017. № 1. С. 40–47.

References

1. Aver'janov B.B. Administratyvne pravo Ukrajinu. Akademichnyj kurs: Pidruch.: U dvokh tomakh: Tom 1. Zaghaljna chastyna. Red. koleghija: V. B. Aver'janov (gholova). K,2004. 584 s.
2. Bila knygha 2017. Zbrojni Syly Ukrajinu. Kyjiv: Ministerstvo oborony Ukrajinu, 2018. 152 s. URL: <https://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB-2018.pdf>
3. Vernyghora V.V. Administratyvno-pravova vidpovidalnistj vijsjkovosluzhbovciv pid chas osoblyvogho periodu: ponjattja, oznaky, osoblyvosti. Naukovyj visnyk Khersonsjkogho derzhavnogho universytetu. Serija: jurydychni nauky. 2017. Vypusk 2. Tom 3. S. 8–11.
4. Vernyghora V.V. Administratyvno-pravove zabezpechennja sluzhbovoji dyscypliny ta zakonnosti u vijsjkovykh formuvannjakh Ukrajinu pid chas osoblyvogho periodu : dys. ... kand. juryd. Nauk : 12.00.07. Kyjiv, 2018. 229 s.
5. Ghembar A. O. Krakovsjka A. Je. Osoblyvosti rozmezhuвання administratyvnoji ta dyscyplinarnoji vidpovidalnosti vijsjkovosluzhbovciv. Visnyk studentsjkogho naukovogho tovarystva Donecjkogho nacionaljnogho universytetu imeni Vasylja Stusa. 2019. Tom 1, vyp. 11. S.10–14.
6. Kodeks Ukrajinu pro administratyvni pravoporushennja: Zakon Ukrajinu vid 7 ghrud. 1984 r. # 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
7. Kolpakov V. K. Administratyvna vidpovidalnistj (administratyvno-deliktne pravo) : navch. posib. : Jurinkom Inter. 2008. 256 s.

8. Kolpakov V.K. Administratyvne pravo Ukrajinjy: Pidruchnyk. K.: Jurinkom Inter, 1999. 736 s.
9. Konstytucija Ukrajinjy vid 28.06.1996 r. # 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
10. Podorozhnij Je.Ju. Do problemy spivvidnoshennja dyscyplinarnoji ta administratyvnoji vidpovidaljnosti. Naukovyj visnyk Mizhnarodnogho ghumanitarnogho universytetu. 2014. Tom 1, # 12. S. 132-134.
11. Pojasnjuvaljna zapyska do projektu Zakonu Ukrajinjy «Pro vnesennja zmin do dejakykh zakonodavchykh aktiv Ukrajinjy shhodo posylennja vidpovidaljnosti vijsjkovoslužhbovciv, nadannja komandyram dodatkovykh prav ta pokladannja obov'jazkiv u osoblyvyj period» (rejestr. # 1762 vid 15.01.2015). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53587
12. Pro vidmovu u vidkrytti konstytucijnogho provadzhennja. Ukhvala Konstytucijnogho Sudu Ukrajinjy vid 21.12.2017 # 13-u/2017 u spravi # 2-11/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013u710-17#Text>
13. Pro vijsjkovyj obov'jazok i vijsjkovu služhbu: Zakon Ukrajinjy vid 25.03.1992 # 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>
14. Pro vnesennja zmin do dejakykh zakonodavchykh aktiv Ukrajinjy shhodo posylennja vidpovidaljnosti vijsjkovoslužhbovciv, nadannja komandyram dodatkovykh prav ta pokladennja obov'jazkiv u osoblyvyj period: Zakon Ukrajinjy vid 05.02.2015 # 158-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/158-19>
15. Pro zapobighannja korupciji Zakon Ukrajinjy vid 14.10.2014 # 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
16. Pro Statut vnutrishnjoji služhby Zbrojnykh Syl Ukrajinjy: Zakon Ukrajinjy vid 24.03.1999 # 548-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14>

17. Tumanov V. M. Admynstratyvnaja otvetstvennostj predprynymatelja : avtoref. dyss. ... kand. juryd. nauk : 12.00.07. Odessa, 1993. 20 s.
18. Turkot M.S. Rozmezhuvannja administratyvnoji i dyscyplinarnoji vidpovidaljnosti vijsjkovosluzhbovciv. Visnyk Nacionaljnoji akademiji prokuratury Ukrajinjy. 2017. # 1. S. 40–47.